

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย

Extension Needs for Organic Rice Production of Farmers in Pan District, Chaingrai Province

สุพจน์ คำยา (Suphot Khamya)¹ นารีรัตน์ สี่ระสาร (Nareerat Seerasam)²สินีนุช ครุทเมือง แสนเสริม (Sineenuch Khрутmuang Sansem)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร (2) สภาพการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร (3) ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร (4) ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร (5) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร ประชากรในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ในอำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย ปีการผลิต 2561/62 จำนวน 306 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยสูตรของยามานะ ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 173 ราย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า (1) เกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 52.65 ปี พื้นที่ผลิตข้าวอินทรีย์โดยเฉลี่ย 7.60 ไร่ ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ เฉลี่ย 4,494.00 บาทต่อไร่ (2) สภาพการผลิตข้าวอินทรีย์พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้พันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 515.00 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาเฉลี่ย 12.30 บาทต่อกิโลกรัม (3) ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ และความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์อยู่ในระดับดี (4) ด้านความต้องการในการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ พบว่า เกษตรกรมีความต้องการความรู้ในการผลิตและการสนับสนุนการผลิตข้าวอินทรีย์ในภาพรวมระดับมากที่สุด (5) ด้านปัญหาการผลิตข้าวอินทรีย์ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาการผลิตและตลาด การส่งเสริมการผลิต และการสนับสนุนการผลิตในการผลิตข้าวอินทรีย์ในระดับมากที่สุด ข้อเสนอแนะของเกษตรกรพบว่าต้องการความรู้เรื่องการบริหารจัดการกลุ่มและการสนับสนุนทุนและปัจจัยการผลิต เช่น โรงสีของกลุ่มเกษตรกร

คำสำคัญ การผลิตข้าวอินทรีย์ การรับรองมาตรฐานอินทรีย์ จังหวัดเชียงราย

¹ นักศึกษา หลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

³ รองศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

Abstract

The purposes of this research were to study organic rice production farmers in Pan District, Chiang Rai Province on the following issues: (1) socio-economic condition, (2) organic rice production condition, (3) knowledge of organic rice production standards, (4) extension needs for organic rice production; and (5) problems and suggestions regarding organic rice production. The population consisted of 306 organic rice production farmers in Pan District, Chiang Rai province in the production year of 2018/19. The sample size of 173 persons was determined by using Yamane formula with the tolerance of 0.05 and simple random sampling method. The tool used was an interview. Statistics used are frequency, percentage, arithmetic mean, and standard deviation. Findings revealed that (1) most organic rice farmers were female with an average age of 52.65 years. The average organic rice production area was 7.60 rai whereas the average cost of organic rice production was 4,494.00 baht per *rai*. (2) The condition of organic rice production showed that most of the farmers used jasmine rice type 105 seeds. The average yield was 515.00 kilograms per *rai* while the average selling price was 12.30 baht per kilogram. (3) The farmers had on organic rice production knowledge and the knowledge scores result on organic rice production was at a good level. (4) Farmers needed knowledge on organic rice production and support at the highest level. (5) The problems about production, market, production extension, and production support for organic rice production were at the highest level. The needs for knowledge in group management, funding and factors of production support such as rice mills of farmer groups were suggested.

Keywords: Organic rice production, Organic certification, Chiang Rai Province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

บทนำ

พื้นที่ผลิตข้าวอินทรีย์ทั่วโลกรวมจำนวน 839,463 ไร่ พบว่าประเทศไทยมีพื้นที่ผลิตข้าวอินทรีย์มากเป็นอันดับ 5 รองจากจีน อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และเกาหลีใต้ ซึ่งมีพื้นที่ผลิตข้าวอินทรีย์ร้อยละ 44.7, 19.4, 10.5, 8.0 ตามลำดับ ส่วนประเทศไทยมีพื้นที่ผลิตข้าวอินทรีย์ร้อยละ 6.2 อย่างไรก็ตามไทยก็ยังเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวอินทรีย์อันดับหนึ่งของโลก เนื่องจากทั้งจีน อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์นั้น ผลผลิตข้าวอินทรีย์เกือบทั้งหมดใช้บริโภคในประเทศ (ปราโมทย์ ยอดแก้ว, 2559) เพราะยังไม่สามารถผลิตข้าวอินทรีย์ให้พอต่อความต้องการบริโภคในประเทศได้ แหล่งผลิตข้าวอินทรีย์ในประเทศไทยร้อยละ 80.0 เป็นพื้นที่ผลิตข้าวอินทรีย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะในจังหวัดสุรินทร์ ยโสธร อุบลราชธานี อุดรธานี มหาสารคาม ศรีสะเกษ และขอนแก่น ส่วนอีกร้อยละ 20.0 อยู่ในภาคเหนือโดยเฉพาะเชียงราย พะเยา เชียงใหม่ เพชรบูรณ์ และอุทัยธานี (ปราโมทย์ ยอดแก้ว, 2559) และมีการดำเนินงานโครงการพัฒนาข้าวหอมมะลิอินทรีย์สู่ตลาดโลกประสานงานหน่วยงานท้องถิ่นและกำลังจัดหาพื้นที่สำหรับการจัดทำแปลงสาธิตการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ขนาด 300 ไร่ต่อจังหวัด โดยมีเป้าหมายคือ จังหวัดพะเยา จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำพูน จังหวัดน่าน และ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งโครงการนี้ จะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะขยายปริมาณการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ทั้งเพื่อป้อนตลาด ในประเทศและตลาดส่งออก

เขตภาคเหนือตอนบน กรมส่งเสริมการเกษตรให้การสนับสนุนภาคเอกชนทำการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อจำหน่ายในประเทศและส่งออกในพื้นที่จังหวัดพะเยาและเชียงรายจากการดำเนินงานตั้งแต่ฤดูกาลผลิตปี 2535 มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการในพื้นที่ประมาณ 4,000 ไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ยประมาณ 400-500 กิโลกรัมต่อไร่ คิดเป็นผลผลิตรวมประมาณปีละ 2,000 ตัน ฤดูกาลผลิตปี 2561 มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการในจังหวัดเชียงรายมีพื้นที่เกษตรอินทรีย์ 27,700 ไร่ จังหวัดพะเยา 2,500 ไร่ จังหวัดแพร่ 1,500 ไร่ และจังหวัดน่าน 1,700 ไร่ พื้นที่ที่ผลิตข้าวอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน IFOAM แล้ว จำนวน 32,181.25 ไร่ ปริมาณการผลิตข้าวอินทรีย์ประมาณ 15,000 ตัน ประเทศไทยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 50.0 ต่อปี (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2561)

จังหวัดเชียงรายมีพื้นที่ผลิตข้าวรวมทั้งสิ้น 1,638,047 ไร่ ผลผลิตรวม 964,266 ตัน โดยอำเภอพาน เป็นแหล่งผลิตข้าวอันดับหนึ่งของจังหวัดเชียงราย ปี 2560/2561 พื้นที่ผลิตข้าวทั้งหมด 164,878 ไร่ ผลผลิตรวม 127,250 ตัน แต่ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาปริมาณการบริโภคข้าวอินทรีย์ในประเทศเป็นที่นิยมมากขึ้นเนื่องจากการให้ความสำคัญ กับความปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้บริโภค จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ในปี 2561 มีเกษตรกรในเขตพื้นที่อำเภอพาน จำนวน 14 กลุ่ม 306 รายพื้นที่ 3,253 ไร่ (สำนักงานเกษตรอำเภอพาน, 2561:2-3) ให้ความสำคัญเรื่องคุณภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภคทำการผลิตข้าวมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ของกรมการข้าว ซึ่งในการผลิตข้าวอินทรีย์นั้นพบว่าเกษตรกร ยังขาดความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานผลิตข้าวอินทรีย์ที่ถูกต้อง ทำให้ประสบกับปัญหาด้านการผลิตและตลาดข้าวอินทรีย์ เป็นผลให้เกิดความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น การศึกษาวิจัยเรื่องความต้องการในการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นข้อมูลในการส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถผลิตข้าวอินทรีย์ให้ได้ข้าวอินทรีย์ตรงตามความต้องการของตลาดและได้รับการรับรองมาตรฐานที่สามารถจำหน่ายในประเทศและส่งออกต่างประเทศได้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ในอำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ในอำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ในอำเภอฟานจังหวัดเชียงราย
4. เพื่อศึกษาความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ในอำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย
5. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ในอำเภอฟาน

จังหวัดเชียงราย

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงสำรวจสำหรับการศึกษานี้ โดยเลือกใช้วิธีการสำรวจด้วยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้คือ

1. ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ปีการเพาะปลูก 2560/61 จำนวน 14 กลุ่ม เกษตรกร 306 ราย (สำนักงานเกษตรอำเภอฟาน2560/61) การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง และคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 173 คน จากนั้นสุ่มตัวอย่างจากประชากรของแต่ละกลุ่มตามสัดส่วนของสมาชิกกลุ่ม คำนวณหาจำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่มตามสัดส่วน โดยใช้สูตร Nagtalon (1983)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างแบ่งแบบสอบถามเป็น 5 ตอน ดังนี้สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร สภาพการผลิตข้าวอินทรีย์ ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร ปัญหาและข้อเสนอแนะการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาและตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของข้อมูล พบว่าตอนที่ 4 และตอนที่ 5 มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา(Cronbach' alpha) ดังนี้ ตอนที่ 4 ได้ค่า $\alpha = 0.828$ ตอนที่ 5 ได้ค่า $\alpha = 0.869$ ซึ่งมีความเชื่อมั่นเพียงพอ จึงนำแบบสัมภาษณ์ไปทำการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล โดยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป ใช้สถิติพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูลค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ โดยระดับความรู้ความเข้าใจการผลิตข้าวมาตรฐานข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร โดยแบ่งระดับความรู้ตามคะแนนที่ได้ ดังนี้คะแนน 1-4 = ระดับน้อยที่สุด 5-8 = ระดับน้อย 9-12 = ระดับปานกลาง 13-16 = ระดับดี 17-20 = ระดับดีที่สูงสุดความต้องการในการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร ปัญหาและข้อเสนอแนะการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร กำหนดลักษณะคำถามเป็นแบบให้เลือกตอบตามเกณฑ์การวัด 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์จากค่าน้ำหนักเฉลี่ย $1.00 - 1.80 =$ น้อยที่สุด $1.81 - 2.60 =$ น้อย $2.61 - 3.40 =$ ปานกลาง $3.41 - 4.20 =$ มาก $4.21 - 5.00 =$ มากที่สุด

ผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรในอำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ร้อยละ 52.6 เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 51-60 ปี อายุเฉลี่ย 52.65 ปี จบการศึกษาประถมศึกษา ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.65 คน มีประสบการณ์ใน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

การผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 3.06 ปี และเกษตรกรร้อยละ 85.0 รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับข้าวอินทรีย์ จากหน่วยงานของรัฐ พื้นที่ผลิตข้าวอินทรีย์โดยเฉลี่ย 7.60 ไร่ จำนวนแรงงานในครัวเรือนผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 2.47 คน ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 4,494.00 บาทต่อไร่ (ราคาต้นทุน 8.73 บาทต่อกิโลกรัม) เกษตรกรใช้เงินทุนของตนเอง

2. สภาพการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย

2.1) สภาพการผลิตข้าวอินทรีย์ ผลการศึกษาพบว่าพื้นที่ผลิตข้าวอินทรีย์อยู่ไกลจากแหล่งปนเปื้อน มีแหล่งน้ำมาจากแม่น้ำ ซึ่งไม่ไหลผ่านแหล่งปนเปื้อนใดๆ มีวิธีการจัดการความอุดมสมบูรณ์ของดินใช้ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด ส่วนใหญ่ใช้ข้าวเจ้าพันธุ์ขาวดอกมะลิ105 และมีแหล่งเมล็ดพันธุ์จากกรมการข้าว แม่ลงศัตรูที่สำคัญได้แก่เพลี้ยแป้งและเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล โรคที่สำคัญได้แก่โรคใบไหม้ เกษตรกรเลือกวิธีการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูข้าวอินทรีย์โดยใช้สารชีวภัณฑ์ การป้องกันกำจัดวัชพืชโดยใช้คนและมีมาตรการป้องกันการปนเปื้อนใช้วิธีทำแนวป้องกันการปนเปื้อนทั้งทางน้ำ เกษตรกรทั้งหมดเก็บเกี่ยวข้าวอินทรีย์โดยใช้รถเกี่ยว ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 515.00 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาขาย 6,334.50 บาทต่อไร่ (ราคาขายเฉลี่ย 12.30 บาทต่อกิโลกรัม) การผลิตข้าวอินทรีย์กำไรสุทธิ 1,840.5 บาทต่อไร่ เกษตรกรลดความชื้นด้วยวิธีการเก็บเกี่ยวระยะพลับพลึง หลังการเก็บเกี่ยว เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการเก็บรักษาและรวบรวมผลผลิต ไม่มีการสีและการบรรจุหีบห่อและเกษตรกรส่วนใหญ่มีการบันทึกและจัดเก็บข้อมูลบางส่วนเท่านั้น

2.2) สภาพการตลาดข้าวอินทรีย์ ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรร้อยละ 100 จำหน่ายข้าวอินทรีย์ในชื่อสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์อำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย โดยเกษตรกรร้อยละ 58.4 จำหน่ายข้าวอินทรีย์ ให้แก่โรงสีข้าวเอกชน เกษตรกรร้อยละ 33.5 ให้แก่โรงสีชุมชน และเกษตรกรเกษตรกรเพียงร้อยละ 8.1 ที่จำหน่ายข้าวอินทรีย์แก่ผู้บริโภคโดยตรง การจำหน่ายร้อยละ 79.8 ในรูปแบบของข้าวเปลือกและร้อยละ 20.2 ในรูปแบบของข้าวสาร ลักษณะการจำหน่ายผลผลิตร้อยละ 79.8 เป็นแบบมีสัญญาระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับโรงสีตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์กรมการข้าวและจำนวนที่ตกลงไว้ โดยโรงสีหรือผู้รับซื้อเป็นผู้กำหนดราคารับซื้อตามมาตรฐานเปอร์เซ็นต์ความชื้นของข้าวของเกษตรกรที่กำหนดในการซื้อขายแบบรายวัน ซึ่งเกษตรกรร้อยละ 62.4 ใช้วิธีการเพิ่มอำนาจต่อรองราคาโดยการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อรวบรวมผลผลิตให้มีปริมาณสูงในการจำหน่ายซื้อและเกษตรกรร้อยละ 37.6 การพัฒนาคุณภาพข้าวอินทรีย์โดยการลดความชื้นโดยการตากบนลานตากก่อนการจำหน่าย

3. ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอฟาน จังหวัดเชียงรายการวัดความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจำนวน 20 คน ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีคะแนนความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 14.86 คะแนน แปลผลได้ว่าเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ระดับดี เกษตรกรมีความรู้รวมเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ร้อยละ 73.74 โดยเกษตรกรมีความรู้เรื่องการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนเก็บเกี่ยวมากที่สุด ร้อยละ 85.8 ประเด็นการตรวจสอบการและการจัดการศัตรูพืชถูกต้องมากที่สุด รองลงมา เรื่องการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตหลังเก็บเกี่ยว ร้อยละ 82.7 เรื่องการจัดการพื้นที่ปลูกดินและน้ำ ร้อยละ 68.9 และการสีและบรรจุหีบห่อเพื่อการค้า ร้อยละ 57.5 ประเด็นมาตรฐานการบรรจุ การบันทึกและจัดเก็บเอกสารถูกต้องน้อยที่สุด

4. ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย

4.1) ด้านการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.97) โดยพิจารณาประเด็นย่อย เรียงลำดับจากมากไปน้อยของค่าเฉลี่ย ดังนี้ การสื่อสารรายบุคคล (ค่าเฉลี่ย 4.05) การสื่อสารแบบกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 4.00) และการสื่อสารแบบมวลชน (ค่าเฉลี่ย 3.86) ตามลำดับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

4.2) ด้านความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์ ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีความต้องการความรู้ ในการผลิตข้าวอินทรีย์ในภาพรวมระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.25) โดยพิจารณาประเด็นย่อย เรียงลำดับจากมากไปน้อยของค่าเฉลี่ย ดังนี้ ความรู้เรื่องการบรรจุหีบห่อ (ค่าเฉลี่ย 4.30) ความรู้เรื่องการขนย้าย การเก็บรักษา และการรวบรวมผลผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.27) ความรู้เรื่องการจัดการดินและปุ๋ย (ค่าเฉลี่ย 4.21) ความรู้เรื่องการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.12) ความรู้เรื่องแหล่งน้ำ (ค่าเฉลี่ย 4.11) ความรู้เรื่องพื้นที่ปลูก (ค่าเฉลี่ย 4.07) ความรู้เรื่อง การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติ หลังการเก็บเกี่ยว) ความรู้เรื่องการบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล (ค่าเฉลี่ย 4.00) และความรู้เรื่องการแปรรูป (ค่าเฉลี่ย 3.96) ตามลำดับ

4.3) ด้านการสนับสนุนการผลิตข้าวอินทรีย์ ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีความต้องการการสนับสนุนการผลิตข้าวอินทรีย์ในภาพรวมระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.05) และประเด็นย่อยเรียงลำดับจากมากไปน้อยของค่าเฉลี่ย ดังนี้ เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี (ค่าเฉลี่ย 4.40) เครื่องทุนแรง (ค่าเฉลี่ย 4.27) แหล่งน้ำในการผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.19) แหล่งเงินทุน จากธนาคารของรัฐ (ค่าเฉลี่ย 4.16) สารปรับปรุงดิน (ค่าเฉลี่ย 4.14) การตรวจรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 4.13) โรงสี (ค่าเฉลี่ย 4.09) แหล่งน้ำในการผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.06) การต่ออายุใบรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 4.05) โรงคัดบรรจุ (ค่าเฉลี่ย 4.00) ตามลำดับ

สรุปภาพรวมความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์เกษตรกรมีความต้องการระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.09) และระดับความต้องการในการส่งเสริมด้านต่างๆ ดังนี้ เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมผลิตข้าวอินทรีย์ ระดับมากที่สุด จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 4.25) เกษตรกรต้องการส่งเสริมผลิตข้าวอินทรีย์ระดับมากที่สุด จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการสนับสนุนการผลิตข้าวอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 4.05) และด้านการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 3.97) ตามลำดับ

5. ปัญหาการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย

5.1) ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีปัญหาการผลิตข้าวอินทรีย์ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.30) และประเด็นย่อยเรียงลำดับจากมากไปน้อยของค่าเฉลี่ย ดังนี้ การจัดการคุณภาพหลังการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.37) การบริหารจัดการพื้นที่ ดินและน้ำ (ค่าเฉลี่ย 4.36) การจัดการคุณภาพก่อนการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.23) และการสีและการบรรจุหีบห่อเพื่อการค้า (ค่าเฉลี่ย 4.21) ตามลำดับ

5.2) ด้านการตลาดข้าวอินทรีย์ ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีปัญหาการตลาดข้าวอินทรีย์ในภาพรวมระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.21) โดยพิจารณาประเด็นย่อย เรียงลำดับจากมากไปน้อยของค่าเฉลี่ย ดังนี้ เกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาขายข้าวอินทรีย์เองได้ (4.57) ผู้รับซื้อผลผลิตข้าวอินทรีย์มีจำนวนน้อย (4.41) ลักษณะการจำหน่ายข้าวอินทรีย์มีช่องทางให้เลือกน้อย และเกษตรกรขาดอำนาจในการต่อรองราคา (4.24) ราคาผลผลิตข้าวอินทรีย์ ไม่เป็นที่ยอมรับของเกษตรกร (4.21) ระยะทางในการขนส่งไปยังจุดรับซื้อมีระยะทางไกล (4.18) รูปแบบผลผลิตข้าวอินทรีย์ ที่จำหน่ายมีให้เลือกน้อย (3.96) การหาช่องทางการจำหน่ายข้าว 3.74) ตามลำดับ

5.3) ด้านการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีปัญหาวิธีการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.13) และในประเด็นประเด็นย่อย เรียงลำดับจากมากไปน้อยของค่าเฉลี่ย ดังนี้ การสื่อสารแบบมวลชน (ค่าเฉลี่ย 4.14) การสื่อสารแบบกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 4.13) การสื่อสารรายบุคคล (ค่าเฉลี่ย 4.12) ตามลำดับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

5.4) ด้านการสนับสนุนการผลิตข้าวอินทรีย์ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความต้องการ การสนับสนุนการผลิตข้าวอินทรีย์ในภาพรวมระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.25) และในประเด็นประเด็นย่อยเรียงลำดับจากมากไปน้อยของค่าเฉลี่ย ดังนี้ เครื่องทุนแรงมีค่าใช้จ่ายสูง (4.52) ไม่มีโรงสีของตนเองหรือกลุ่มเกษตรกร (4.45) เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีราคาสูง (4.42) ไม่มีโรงคัดบรรจุของตนเองหรือกลุ่มเกษตรกร (4.40) แหล่งน้ำในการผลิตไม่เพียงพอแก่ความต้องการ (4.38) การตรวจรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์มีขั้นตอนยุ่งยาก (4.39) สารชีวภัณฑ์ในการป้องกันกำจัดโรคและแมลงไม่เพียงพอแก่ความต้องการ (4.37) การต่อไปรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์มีค่าใช้จ่ายสูง (4.24) ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากธนาคารของรัฐ (4.37) สารปรับปรุงดินไม่เพียงพอแก่ความต้องการ (3.60) ตามลำดับ

สรุปภาพรวมปัญหาการผลิตข้าวอินทรีย์ เกษตรกรมีปัญหาระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.22) และระดับปัญหาด้านต่าง ๆ ดังนี้ เกษตรกรมีปัญหาการผลิตข้าวอินทรีย์ ในระดับมากที่สุด จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 4.30) ด้านการสนับสนุนการผลิตข้าวอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 4.25) 3) ด้านการตลาดข้าวอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 4.21) และปัญหาระดับมาก จำนวน 1 ด้านได้แก่ ด้านการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 4.13) ตามลำดับ

6. ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการผลิตข้าวอินทรีย์

6.1) ข้อเสนอแนะสำหรับเกษตรกร แยกประเด็นเรียงลำดับ ดังนี้ ศึกษาหาความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์ที่ถูกต้อง ศึกษาดูงานกับเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จ พัฒนาคุณภาพและเพิ่มช่องทางการจำหน่ายข้าวอินทรีย์

6.2) ข้อเสนอแนะสำหรับเจ้าหน้าที่ แยกประเด็นเรียงลำดับ ดังนี้ ให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกร ให้ความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์แบบครบวงจร ให้ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าข้าวอินทรีย์

6.3) ข้อเสนอแนะ สำหรับหน่วยงาน/องค์กร แยกประเด็นเรียงลำดับ ดังนี้ สนับสนุนการประกันราคาข้าวอินทรีย์ ส่งเสริมการผลิตเพื่อลดต้นทุนต้นและเพิ่มผลผลิตต่อไร่ ให้การสนับสนุนงบประมาณในการสร้างโรงสี/โรงคัดบรรจุเพื่อรวบรวมผลผลิตของกลุ่มเกษตรกร ให้สนับสนุนการพัฒนาของกลุ่มเกษตรกร เช่น งบประมาณ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอยาง จังหวัดเชียงรายมีประเด็น ที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรในอำเภอยาง จังหวัดเชียงราย

สภาพพื้นฐานทางสังคม เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ เฉลี่ย 52.65 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาประถมศึกษา ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก และมีอาชีพรองคือรับจ้างทั่วไป โดยเกษตรกรไม่มีตำแหน่งทางสังคม และมีการรวมกลุ่มประกอบอาชีพในรูปแบบกลุ่มเกษตรกร จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.65 คน มีประสบการณ์ในการผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 3.06 ปี และเกษตรกรมีแหล่งรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับข้าวอินทรีย์จากหน่วยงานของรัฐ สอดคล้องกับ นิรดา เป้นนางรอง (2560: 46-48) ศึกษาการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์สู่การรับรองมาตรฐานของเกษตรกรในอำเภอบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีอายุระหว่าง 51- 60 ปี อายุเฉลี่ย 54.42 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 2.63 คน ประสบการณ์ในการผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 2.52 ปี ซึ่งเกษตรกรเพศหญิงจะเป็นเพศที่มีความละเอียดอ่อน ใส่ใจกับทุกขั้นตอนในการผลิตข้าวอินทรีย์ ซึ่งจะแตกต่างกับแรงงานชาย เกษตรกรส่วนใหญ่เข้าสู่ช่วงอายุสูงวัย เนื่องจากหลานในครอบครัวไปประกอบอาชีพอื่นทำให้ขาดแรงงานในการผลิตข้าวอินทรีย์ ประกอบกับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

เป็นช่วงการปรับเปลี่ยนพื้นที่การผลิตข้าวอินทรีย์เกษตรกร เกษตรกรยังมีประสบการณ์ในการผลิตข้าวอินทรีย์น้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่น มีเพียงหน่วยงานของรัฐ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการข้าว การพัฒนาที่ดินที่เป็นผู้ให้ความรู้แก่เกษตรกร

สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองเป็นของตนเอง มีพื้นที่ผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 7.60 ไร่ จำนวนแรงงานในครัวเรือนผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 2.47 คน สอดคล้องกับ นิรดา แป้นนางรอง (2560: 51-57) ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่พื้นที่ผลิตข้าวอินทรีย์ จำนวนแรงงานในครัวเรือนผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 2.63 คน โดยเป็นรายได้ครัวเรือนภาคการเกษตรเฉลี่ย 124,020.20 บาทต่อปี รายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 87,777.16 บาทต่อปี รายจ่ายครัวเรือนภาคการเกษตร เฉลี่ย 60,101.16 บาทต่อปี รายจ่ายนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 37,748.55 บาทต่อปี แรงงานในการผลิตข้าวอินทรีย์ต่อครอบครัวมีจำนวนน้อยทำให้เกษตรกรมีความจำเป็นในการใช้เครื่องทุ่นแรงสูง ส่งผลให้เกิดต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นตามลำดับ เกษตรกรมีรายได้ภาคการเกษตรเป็นรายได้หลักเพื่อเลี้ยงครอบครัวและประกอบอาชีพรองอื่นๆเพื่อหารายได้เพิ่มในช่วงนอกฤดูการผลิต

2. สภาพการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย

โดยส่วนใหญ่พื้นที่ผลิตข้าวอินทรีย์อยู่ไกลจากแหล่งปนเปื้อน แหล่งน้ำจากแม่น้ำเป็นหลักและไม่ไหลผ่านแหล่งปนเปื้อนใดๆ ซึ่งสอดคล้องกับ ศาสตรา จันทรไทร (2558: 56-67) การปฏิบัติตามเทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์ของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดนครพนม ผลการศึกษาพบว่าด้านการเลือกพื้นที่ปลูก สมาชิกเลือกพื้นที่มีแหล่งน้ำที่มีคุณภาพดี สะอาด ไม่ปนเปื้อนสารเคมี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการผลิตข้าวอินทรีย์ พื้นที่ปลูกอยู่ห่างไกลจากพื้นที่ที่มีการใช้สารเคมีหรือถ้าเสี่ยงไม่ได้ต้องจัดทำแนวกันชน พื้นที่ที่มีขนาดใหญ่พอสมควรและติดต่อกันเป็นผืนเดียวกัน ถ้าเป็นเกษตรกรรายย่อยควรรวมตัวกันผลิตในพื้นที่ติดต่อกัน เกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ในอำเภอฟานรวมกลุ่มเกษตรกรรายย่อยรวมพื้นที่เป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ติดต่อกันและจัดทำแนวกันชนเพื่อป้องกันการปนเปื้อน

พันธุ์ข้าว เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ข้าวเจ้าพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 และมีแหล่งเมล็ดพันธุ์จากกรมการข้าว แหล่งศัตรูที่สำคัญได้แก่เพลี้ยแป้งและเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล โรคที่สำคัญได้แก่โรคใบไหม้ เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกวิธีการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูข้าวอินทรีย์โดยใช้สารชีวภัณฑ์ และมีการป้องกันกำจัดวัชพืชโดยใช้คน สอดคล้องกับ ศาสตรา จันทรไทร (2558: 56-67) ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีการสำรวจแปลงอย่างสม่ำเสมอ และใช้สารสกัดจากพืช เช่น สะเดา ตะไคร้หอม ใบแคฝรั่ง และการเตรียมดินที่ดี การรักษาระดับน้ำ การถอนด้วยมือ ได้ดีเป็นวิธีการในการควบคุมวัชพืชที่ดี เกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ในอำเภอฟานมีการใช้สารชีวภัณฑ์จากศูนย์ข้าวชุมชน ตามคำแนะนำสำนักงานเกษตรอำเภอฟานและศูนย์วิจัยข้าวฟาน

การเก็บเกี่ยว เกษตรกรทั้งหมดเก็บเกี่ยวข้าวอินทรีย์โดยใช้รถเกี่ยว ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 515.00 กิโลกรัมต่อไร่ สอดคล้องกับปิยะวิทย์ ทิพรส (2560: 62-65) ศึกษาต้นทุน ผลตอบแทน และดัชนีการค้าขายข้าวอินทรีย์ ที่ได้รับการรับรองในประเทศไทยผลการศึกษาพบว่าค่าเฉลี่ยผลผลิตต่อไร่ของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้มีค่าใกล้เคียงกัน คือ 513.58 และ 519.03 กิโลกรัมต่อไร่ ทั้งที่มีขนาดพื้นที่ปลูกแตกต่างกันมาก ในขณะที่ค่าเฉลี่ยของผลผลิตต่อไร่ ของเกษตรกร ภาคเหนือได้มากที่สุด คือ 564.51 กิโลกรัมต่อไร่ ผลผลิตต่อไร่ของเกษตรกรยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของผลผลิตต่อไร่ของเกษตรกรภาคเหนือ 49.51 กิโลกรัม (609 บาทต่อไร่) หากเกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตก็จะทำให้เกษตรกรกำไรสุทธิเพิ่มขึ้น

ต้นทุนการผลิต เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ เฉลี่ย 4,494.00 บาทต่อไร่ (ราคาต้นทุนเฉลี่ย 8.73 บาทต่อกิโลกรัม) ราคาขาย 6,334.50 บาทต่อไร่ (ราคาขายเฉลี่ย 12.30 บาทต่อกิโลกรัม) กำไรสุทธิ 1,840.50 บาทต่อไร่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

สอดคล้องกับชาลีสา สุวรรณกิจ (2559:84-86) ศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนระหว่างการปลูกข้าวเกษตรอินทรีย์กับเกษตรเคมีของเกษตรกร ตำบลบางใหญ่ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ปีการเพาะปลูก ผลการวิจัยผลการศึกษพบว่า การปลูกข้าวเกษตรอินทรีย์มีต้นทุนทั้งสิ้นต่อไร่เฉลี่ยเท่ากับ 4,230.85 บาท รายได้เฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 6,007.55 บาท กำไรสุทธิ 1,776.70 บาทต่อไร่ หากเกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตก็จะทำให้เกษตรกรกำไรสุทธิเพิ่มขึ้น เกษตรกรส่วนใหญ่ลดความชื้นด้วยวิธีการเก็บเกี่ยวระยะพลับพลึง ให้ความชื้นเหลือน้อยที่สุดเนื่องจากจะสัมพันธ์กับราคาซื้อขาย กับเปอร์เซ็นต์ความชื้น ณ จุดรับซื้อ หลังการเก็บเกี่ยวส่วนใหญ่ไม่มีการเก็บรักษาและรวบรวมผลผลิต การแปรรูป(การสี) และการบรรจุหีบห่อ เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรยังขาดเงินทุนในการบริหารจัดการกลุ่มและสถานที่ในการรวบรวมและแปรรูป

3. ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

เกษตรกรมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานผลิตข้าวอินทรีย์อยู่ในระดับดี เกษตรกรมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์ เฉลี่ย 14.86 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 83.8 มีคะแนนอยู่ในช่วง 13-16 คะแนน แปลผลว่าเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์อยู่ในระดับดี สอดคล้องกับ ศาสตรา จันทน์ไตร (2560:52-55) ศึกษาการปฏิบัติตามเทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์ของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดนครพนม ผลการศึกษาพบว่าสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 75.3 มีความรู้ความเข้าใจโดยรวมเกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์อยู่ในระดับดี ในช่วงระยะเวลาปรับเปลี่ยนมีหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ให้ความรู้ในการผลิตข้าวอินทรีย์ ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการข้าว ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่มีระดับความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์ระดับดี แต่ทั้งนี้เกษตรกรยังมีความรู้เกี่ยวกับการสีและบรรจุหีบห่อเพื่อการค้า ร้อยละ 57.5 ซึ่งมีความจำเป็นเร่งด่วนในการในการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดข้าวอินทรีย์

4. ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร ในอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

เกษตรกรมีความต้องการด้านการสนับสนุนการผลิตข้าวอินทรีย์ระดับมากที่สุดแยกประเด็นเรียงลำดับดังนี้ เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพและปัจจัยการผลิต สอดคล้องกับ ศาสตรา จันทน์ไตร (2560:52-55) สมาชิกมีความต้องการการส่งเสริม ด้านเทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์ในระดับมากที่สุดร้อยละ 3.06 ในประเด็นการเลือกใช้พันธุ์ข้าว และมีความต้องการการส่งเสริมด้านเทคโนโลยีการผลิตในประเด็นการด้านการใช้อินทรีย์วัตถุทดแทน ด้านการจัดการด้านการควบคุม ด้านการป้องกันกำจัดโรคแมลง ด้านการเก็บเกี่ยว ด้านการเก็บรักษาผลผลิตและด้านการบรรจุหีบห่อ เกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ในอำเภอบางปลาม้า มีความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพสูงเนื่องจากส่งผลต่อปริมาณผลผลิตต่อไร่ของการผลิตข้าวอินทรีย์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการคัดเลือกพื้นที่เหมาะสมในการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพเพื่อสนับสนุนแก่เกษตรกรและเกษตรกรมีต้นทุนค่า เครื่องทุนแรงสูงเนื่องจากมีการใช้เครื่องทุนแรงในทุกขั้นตอนการผลิตจึงมีความจำเป็นในการบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ เช่น การรวมกลุ่มเกษตรกรให้ได้พื้นที่ขนาดใหญ่ในจ้างรถไถและรถเกี่ยวข้าวเพื่อลดค่าใช้จ่าย

5. ปัญหาการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

เกษตรกรมีปัญหาการผลิตข้าวอินทรีย์ในภาพรวมระดับมากที่สุด ประเด็นที่หนึ่งเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่ ดิน และน้ำ เกษตรกรมีปัญหาในระดับมากที่สุด ดังนี้ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ไม่มีแหล่งน้ำในการผลิต แหล่งน้ำไหลผ่านแหล่งปนเปื้อนทำให้เกิดการปนเปื้อน ซึ่งขัดแย้งกับศาสตรา จันทน์ไตร (2558: 56-67) การปฏิบัติตามเทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์ของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดนครพนม ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีปัญหาการส่งเสริมด้านเทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ยในระดับปานกลางในประเด็นการเลือกพื้นที่ปลูก ด้านการเตรียมดิน ด้านการจัดการดิน ด้านการใช้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

อินทรียัตถุทดแทน ประเด็นที่สอง เรื่องการจัดการคุณภาพก่อนการเก็บเกี่ยว เกษตรกรมีปัญหาระดับมากที่สุด ดังนี้ ปัญหาแมลงศัตรูทำลายข้าวอินทรีย์ โรคพืช เมล็ดพันธุ์คุณภาพต่ำ แหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ ขาดความน่าเชื่อถือ สอดคล้องกับ ศาสตรา จันทรไตร (2558: 56-67) ผลการศึกษาพบว่าสมาชิกมีความต้องการส่งเสริมด้านเทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์ ในระดับมากในประเด็นการเลือกใช้พันธุ์ข้าว วิธีการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูข้าวอินทรีย์ไม่เหมาะสม การป้องกันกำจัด วัชพืชไม่เหมาะสม วิธีการเก็บเกี่ยวไม่เหมาะสม ประเด็นที่สาม เรื่องการจัดการคุณภาพหลังการเก็บเกี่ยว เกษตรกรมีปัญหาระดับมากที่สุด ดังนี้ ปริมาณการผลิตต่อไร่ต่ำ ขาดการลดความชื้นเพื่อรักษาคุณภาพข้าว การเก็บรักษาและรวบรวม ข้าวเปลือกไม่เหมาะสม วิธีการเก็บเกี่ยวไม่เหมาะสม สอดคล้องกับ ศาสตรา จันทรไตร (2558: 56-67) ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับมากในการผลิตข้าวอินทรีย์ในภาพรวมระดับมาก ได้แก่ การเก็บเกี่ยว การลดความชื้น และการนวด ด้านการเก็บ รักษาผลผลิต และสอดคล้องกับ ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน (2559: 62-65) ศึกษาการพัฒนาแบบการตลาดข้าวอินทรีย์สำหรับ เกษตรกรในเขตภาคเหนือตอนบน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการด้านการตลาดข้าวอินทรีย์ ของเกษตรกรในเขตภาคเหนือตอนบนด้านการผลิตมีปัญหาข้าวมีผลผลิตต่ำเป็นปัญหามากที่สุด

เกษตรกรมีปัญหาระดับมากในการตลาดข้าวอินทรีย์ในภาพรวมระดับมากที่สุด ดังนี้ เกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาขาย ข้าวอินทรีย์เองได้ ผู้รับซื้อผลผลิตข้าวอินทรีย์มีจำนวนน้อย ลักษณะการจำหน่ายข้าวอินทรีย์มีช่องทางให้เลือกน้อย และเกษตรกรขาดอำนาจในการต่อรองราคา ราคาผลผลิตข้าวอินทรีย์ไม่เป็นที่ยอมรับของเกษตรกร สอดคล้องกับ ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน (2559: 62-65) ผลการศึกษาพบว่าด้านเกษตรกรมีปัญหาระดับมากในการขาดความรู้และทักษะการทำการตลาดข้าวอินทรีย์ มากที่สุด และด้านตลาดข้าวอินทรีย์มีปัญหาการหาตลาดข้าวอินทรีย์ยากมากที่สุด ในช่วงระยะเวลาการปรับเปลี่ยนการผลิต ข้าวอินทรีย์เกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ในอำเภอพานมีความจำเป็นต้องอาศัยหน่วยงานทางภาครัฐเพื่อเป็นพี่เลี้ยงและเป็น สื่อกลางในการติดต่อประสานงานด้านการตลาดกับโรงสีและสหกรณ์ที่เป็นจุดรับซื้อ และมีเกษตรกรบางกลุ่มได้ หาช่องทาง จำหน่ายโดยตรงกับลูกค้าและการจำหน่ายในรูปแบบออนไลน์

เกษตรกรมีปัญหาระดับมากในการสนับสนุนการผลิตข้าวอินทรีย์ระดับมากที่สุด แยกประเด็นเรียงลำดับ ดังนี้ เครื่องทุนแรง มีค่าใช้จ่ายสูง ไม่มีโรงสีของตนเองหรือกลุ่มเกษตรกร เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีราคาสูง ไม่มีโรงคัดบรรจุของตนเองหรือกลุ่ม เกษตรกร แหล่งน้ำในการผลิตไม่เพียงพอแก่ความต้องการ การตรวจรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์มีขั้นตอนยุ่งยาก สารชีวภัณฑ์ ในการป้องกันกำจัดโรคและแมลงไม่เพียงพอแก่ความต้องการ การต่อใบรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์มีค่าใช้จ่ายสูง ไม่สามารถ เข้าถึงแหล่งเงินทุนจากธนาคารของรัฐ สอดคล้องกับ ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน (2559: 62-65) ผลพบว่า ด้านการตรวจรับรอง มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มีปัญหาด้านการใช้เวลานานมากที่สุดและมีปัญหาการขาดการสนับสนุนด้านการตลาดจากภาครัฐ มากที่สุด การรับรองการผลิตเป็นการรับรองต่อช่วงฤดูการผลิตเท่านั้นระยะเวลาในการตรวจรับรองใช้เวลานานส่งผลกระทบต่อ ระยะเวลาในการเก็บรักษาและเอกสารรับรองมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์กับผู้รับซื้อ และเกษตรกรยังมีความมุ่งหวังจากทาง ภาครัฐที่เป็นกลไกด้านการพัฒนาแบบการตลาดและราคาข้าวอินทรีย์ที่แตกต่างจากข้าวทั่วไป

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

6.1.1 การส่งเสริมให้เกษตรกรมีทัศนคติที่ดีตระหนักถึงความปลอดภัยในการผลิตของตัวเกษตรกรเองและ ความปลอดภัยของผู้บริโภค ศึกษาหาความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์ที่ถูกต้องมาตรฐานข้าวอินทรีย์ โดยเฉพาะเรื่องความรู้เกี่ยวกับการ สืบและบรรจุหีบห่อเพื่อการค้า พัฒนาคุณภาพข้าวอินทรีย์และเพิ่มช่องทางการจำหน่ายข้าวอินทรีย์โดยกลุ่มเกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

6.1.2 การสร้างความรู้ให้มีความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าข้าวอินทรีย์ ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรให้ความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์แบบครบวงจร จัดการฝึกอบรมหลักสูตรที่ตรงกับความต้องการของเกษตรกรและศึกษาดูงานกับเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จเพื่อสร้างเครือข่ายให้กับเกษตรกร

6.1.3 สำหรับหน่วยงาน/องค์กร เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด ศูนย์วิจัยข้าว ควรจัดฝึกอบรมเกษตรกรให้มีความรู้และความเข้าใจการผลิตข้าวอินทรีย์ที่ถูกต้อง การเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ ความรู้และทักษะการทำตลาดข้าวอินทรีย์ โดยภายหลังการฝึกอบรมควรมีการติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมเกษตรกรต้นแบบมีจุดสาธิตการและเรียนรู้การผลิตข้าวอินทรีย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เกษตรกรในพื้นที่

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 การศึกษาเปรียบเทียบความคุ้มค่าของการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะยาวของเกษตรกร

6.2.2 การศึกษาวิธีการส่งเสริมสร้างจิตสำนึกด้านการจัดการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อตระหนักถึงความปลอดภัยของผู้ผลิตและผู้บริโภค

เอกสารอ้างอิง

ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน.(2559).การพัฒนา รูปแบบการตลาดข้าวอินทรีย์สำหรับเกษตรกรในเขตภาคเหนือตอนบน.

(วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต).แม่โจ้,เชียงใหม่

ชาลีสา สุวรรณกิจ.(2559). การเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนระหว่างการปลูกข้าวเกษตรอินทรีย์กับเกษตรเคมี.

วารสารวิชาการสาขามนุษยศาสตร์.,มหาวิทยาลัยศิลปกร.กรุงเทพฯ

ชนกานต์ ฤทธิพันธ์.(2560).อิทธิพลของผู้นำกลุ่มต่อการตัดสินใจยอมรับการทำเกษตรอินทรีย์.

วารสาร เศรษฐศาสตร์ประยุกต์.คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,กรุงเทพฯ

เชษฐกานต์ เหล่าสุนทร. (2559).แนวทางการพัฒนาศักยภาพชาวนาในการผลิตข้าวอินทรีย์วิถีธรรม ในจังหวัด

เชียงราย. (วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต).มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,เชียงราย

นิตดา เป้นนางรอง (2560).การส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์สู่การรับรองมาตรฐานของเกษตรกรในอำเภอเมือง

บุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี

ปราโมทย์ ยอดแก้ว.(2561).การพัฒนาการตลาดข้าวอินทรีย์ในสังคมไทย.วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.

กรุงเทพ.คณะวิทยาการจัดการ.มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.กรุงเทพฯ

ปิยะวิทย์ ทิพรส.(2560).เปรียบเทียบลักษณะทางสังคม-เศรษฐกิจของชาวนาผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ในภูมิภาคต่างๆ

ของไทย.(ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี).มหาวิทยาลัยธุรกิจ

บัณฑิตย.กรุงเทพฯ

ศาสนา จันทรไทร. (2557) .การปฏิบัติตามเทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์ของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน

ในจังหวัดนครพนม.(วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,นนทบุรี.